

Vastaus 10.6.2021 aloitteeseen ”Terapiatakuu koko Siun soten alueelle”

Keskustan valtuustoryhmän aloitteessa kiinnitetään huomiota mielenterveyden häiriöiden merkitykseen väestön hyvinvoinnin, työkyvyn ja talouden näkökulmista ja esitetään terapiatakuuta siten, että hoitoon pääsy taattaisiin kahden viikon kuluessa hoitoon hakeutumisesta. Esitetään, että ensikäynti toteutuisi kahden viikon kuluessa.

Psykoterapiat ovat yksi keskeinen mielenterveydenhäiriöiden hoidossa käytettävä hoito- ja kuntoutusmuoto. Ne eivät kuitenkaan ole ainoa hoitomuoto eivätkä kaikissa tilanteissa tarkoituksenmukaisin hoitomuoto. Minkä tahansa sairauden tai häiriön hoidosta päättäminen ja hoidon suunnittelu edellyttävät riittävää tutkimusta ja erotusdiagnoosiikkaa. Hoitoa suunniteltaessa tulee varmistua siitä, että hoito on potilaan kokonaistilanteeseen nähden tarkoituksenmukaista ja oikein ajoitettua.

Psykoterapiaa toteutetaan huomattavassa määrin kansaneläkelaitoksen tukemana kuntoutuksena yksityisellä sektorilla. Kelan kuntoutuspsykoterapian saatavuus Pohjois-Karjalassa on THL:n tilastojen mukaan Suomen paras. Tästä huolimatta potilaat joutuvat jonottamaan kuntoutuspsykoterapiapaikkaa. Koska palvelua tuottavat yksittäiset yksityisen sektorin toimijat ei jonotuksesta ole tarkempaa tietoa. Kela edellyttää, että ennen kuntoutuspsykoteriaan tukeutumista potilas on saanut tehokasta psykiatrista hoitoa vähintään kolmen kuukauden ajan. Kuntoutuspsykoteria tulee kyseeseen vasta siinä tapauksessa, että tämä muu hoito ei ole ollut riittävää tilanteen korjaamiseksi. Kaikkiaan Kelan kustantamaa psykoterapiaa saa vuosittain lähes 3000 pohjoiskarjalaista.

Erikoissairaanhoidon eri klinikoissa tuotetaan psykoterapeuttista hoitoa.

Lastenpsykiatrian klinikassa tutkimusjaksot toteutuvat hoitotakuun puitteissa. Lastenpsykiatrian klinikan omana toimintana varsinaista psykoterapiaa tuotetaan vuosittain n. 50 lapselle sisältäen vanhempien tukikäynnit. Lastenpsykiatrian klinikan hoito on psykoterapeuttisesti suuntautunutta, myös siltä osin, kun ei voida puhua varsinaisesta psykoterapiasta. Kolmisenkymmentä lasta tai perhettä ohjataan Kelan tukemaan psykoteriaan ja ostopalvelumaksusitoumuksia kirjoitetaan n. 140 vuosittain.

Nuorisopsykiatrian klinikassa kiireettömät tutkimusjaksot käynnistyvät alle kolmessa viikossa ja aina hoitotakuun puitteissa. Kelan tukemaan terapiaan ja ostopalveluina toteutettuun terapiaan ohjataan kumpaakin joitakin kymmeniä potilaita vuodessa. Nuorisopsykiatrian klinikassa osa työntekijöistä on psykoterapiakoulutettuja ja tuottaa varsinaista psykoterapiaa, mutta kaikki tuotettu hoito on psykoterapeuttisesti suuntautunutta.

Aikuispsykiatrian klinikan avohoidossa tuotetaan sekä varsinaista psykoterapiaa että psykoterapeuttisesti suuntautunutta hoitosuhdetyöskentelyä. Psykoterapeuttien sitouttamisessa on ollut viime vuosina suuria haasteita. Kouluttamistamme psykoterapeuteista huomattava osa on siirtynyt yksityissektorille. Tällä hetkellä tutkimusjakso päästään aloittamaan useimmiten hoitotakuun puitteissa, mutta varsinaista hoitosuhdehoitoa tai psykoterapiaa potilaat joutuvat odottamaan kuukausia. Mielialatyöryhmässä hoitosuhteen käynnistymistä joutuu odottamaan 4-5kk (jonottavia noin 20 potilasta) ja käyttäytymisterapeuttisessa tiimissä hoitosuhdetta joutuu jonottamaan 4-5,5kk (jonossa 32pt).

Taustalla tässä on lähetemäärien huomattava kasvu. Aikuispsykiatrian klinikassa ei ole käytettävissä määrärahoja ostopalveluina toteutettavaan psykoteriaan.

Terapiatakuun toteuttaminen riippuu siitä, mitä terapiatakuulla tarkkaan ottaen tarkoitetaan. Pelkästään terveydenhuoltolain edellyttämällä tavalla näyttöön perustuvana hoitona tuotettavan varsinaisen

psykoterapian toteutuminen potilaan tarpeen mukaisesti tutkimusjakson jälkeen siten, että hoito voisi alkaa kahden viikon kuluttua tutkimuksessa todetusta tarpeesta, edellyttäisi huomattavaa lisäystä terapiakoulutettuun henkilöstöön ja ostopalvelumäärärahoihin erityisesti aikuispsykiatrian osalta. Jo pelkän hoitosuhdehoidon toteuttaminen tässä määräajassa tutkimuksessa todetusta tarpeesta vaatisi myös poliklinikan hoitohenkilöstön määrän lisäämistä.

Psykoterapeuttiseen osaamiseen olemme vuosien varrella panostaneet paljon. Tämä panostus on valitettavasti valunut yksityissektorille, mistä se toki on hyödyksi Pohjois-Karjalan väestölle Kelan terapian muodossa. Jatkamme panostusta psykoterapeuttisen osaamisen lisäämiseen, mutta jatkossa painotamme koulutusta, joka ei johda Kela-pätevyyteen, mutta antaa valmiuksia tuottaa psykoterapeuttisesti suuntautunutta hoitoa julkisen sektorin tarpeisiin.

Psykiatrisen erikoissairaanhoidon lisäksi Siun soten perusterveydenhuollon tasoiset Mielenterveys- ja päihdepalvelut tarjoavat matalan kynnyksen palveluja ja pitkäaikaista kuntoutusta kaikkiaan n. 10 000:lle pohjoiskarjalaiselle. Hoitoon pääsee lähetteellä oman yhteydenoton perusteella tai toisen hoitotahon ohjaamana. Hoitomuotoina tuotetaan psykoterapeuttisesti suuntautunutta lyhytterapeuttista hoitosuhdetyöskentelyä, erilaista psykososiaalista kuntoutusta, kotiin vietyjä palveluita ja ryhmätoimintoja. Nykytilanteessa 50 % potilaista pääsee hoitoon viikon sisällä yhteydenotosta ja 67% kahden viikon sisällä yhteydenotosta. Kaikki potilaat pääsevät hoitoon aina hoitotakuun puitteissa. Tavoitteenamme mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämistyössä on, että vuodesta 2024 alkaen kaikki potilaat pääsevät hoitoon viikon sisällä hoidon tarpeen arviosta. Ohjaamme potilaita tarvittaessa psykiatrisen erikoissairaanhoidon terapioiden piiriin ja lisäksi myös Mielenterveystalo.fi:n nettiterapiaan ja Kelan kustantamiin psykoterapioihin.

Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut järjestetään Siun sotessa neljällä palvelualueella. Lisäksi Joensuun kaupunki järjestää osan ko. palveluista itse.

Koulukuraattori ja koulupsykologien määrästä ei ole ollut lainsäätäjän asettamia mitoituksia. Ammattiliitot ovat antaneet suositukset koulukuraattoreiden ja koulupsykologien asiakasmitoituksista. Psykologiliiton suositus on yksi koulupsykologi 500 opiskelijaa kohti. Koulukuraattorit ry on esittänyt suositukseksi yhtä koulukuraattoria 600 opiskelijaa kohti. Liittojen suositukset ovat ohjeellisia, mutta eivät sitovia. Suosituksia on pystytty noudattamaan maakunnassa osittain. Hallituksen esitys perusopetuksen ja toisen asteen oppilashuollon koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluja koskevasta sitovasta mitoituksesta on eduskunnan käsittelyssä (11/2021). Mitoituksen on koulukuraattoreiden osalta määrä tulla voimaan vuoden 2022 alusta lukien ja koulupsykologien osalta elokuusta 2023 lukien. Kuraattoreita tulee olla vähintään yksi 670 opiskelijaa kohti ja psykologeja vähintään yksi 780 opiskelijaa kohti.

Siun Soten alueella on yhteensä 19,9 koulupsykologin tehtävää, joista täytettynä on tällä hetkellä 12,1. Koulupsykologin vakanssit ovat täytetty seuraavasti: eteläinen 2,6/3,2 pohjoinen 1,1/2,1, keskinen 7/11, läntinen 1/3. Rekrytoinnit ovat käynnissä täyttämättömien tehtävien osalta kaikilla alueilla.

Oppilasmäärät koulupsykologia kohti vaihtelevat alueittain suuresti. Läntisellä alueella on tällä hetkellä suurin oppilasmäärä koulupsykologia kohti (n. 3.500), sillä kolmesta vakanssista on saatu täytetyksi vain yksi. Mikäli hallituksen esitys uudesta mitoituksesta toteutuu, läntiselle alueelle tarvitaan 1,6 vakanssin lisäys. Keskisellä alueella Siun soten koulupsykologien vakansseja on 11, jonka lisäksi Joensuun kaupungilla on palkattuna kolme omaa koulupsykologia. Mikäli keskisellä alueella kaikki vakanssit olisi saatu täytettyä, ottaen huomioon myös Joensuun kaupungin palkkaamat koulupsykologit, oppilaita olisi yhtä koulupsykologia kohti noin 1.300. Koulupsykologeja tulisi olla keskisellä alueella uuden mitoituksen mukaan 24,5, joka tarkoittaa 10,5 vakanssia lisää. Pohjoisella alueella koulupsykologin vakansseja on yhteensä 2,1. Juukaan lisäystä tarvittaisi 0,2, Lieksaan 0,3, Nurmekseen 0,2 ja Riverialle 0,3. Pohjoiselle uusi mitoitus edellyttäisi yhteensä 1 vakanssin lisää. Eteläisellä ja pohjoisella alueella koulupsykologin työnkuvaan

kuuluu myös psykologin työ kasvatus- ja perheneuvolassa. Psykologeja puuttuu eteläiseltä alueelta kaksi, Tämä on vaikuttanut siihen, että perheneuvolatyötä on jouduttu kaventamaan, jotta koulupsykologin resurssia on kyetty turvaamaan. Mikäli eteläisellä alueella kaikki vakanssit olisivat täytettynä, koulupsykologia kohti olevat oppilasmäärät pysyisivät suositusten mukaisina.

Siun Soten alueella on yhteensä 23,4 koulukuraattorin tehtävää, jotka ovat kaikki täytettynä. Etelä 4/4 Pohjoinen 4,4/4,4, keskinen 11/11, läntinen 5/4. Läntisellä alueella koulukuraattoreiden oppilasmäärä on lähes mitoituksen mukainen. Läntiselle alueelle on lisäresurssina palkattu yksi kuraattori, jonka turvin oppilasmäärä on kuraattoria kohti noin 670. Keskisellä alueella Siun soten koulukuraattorien vakansseja on 11, jonka lisäksi Joensuun kaupungilla on 7 omaa koulukuraattoria. Joensuun kaupungin palkkaamat kuraattorit mukaan laskettuna yhtä koulukuraattoria kohti on keskisellä alueella tällä hetkellä noin 1050 oppilasta. Vakansseja tulisi keskisellä alueella uuden mitoituksen mukaan olla yhteensä 28,2 koulukuraattoria eli 10,2 vakanssia nykyistä enemmän. Joensuun kaupunki on palkannut kaksi kuraattoria hanketyön kautta, joka tasoittaa oppilasmäärää hankkeen ajalle niin, että kuraattoria kohti on noin 950 oppilasta. Pohjoisella alueella vakanssien lisäämistä tarvitaan Juukaan 0,1 ja Nurmekseen 0,4 ja Riverialle 0,5 eli yhteensä 1 vakanssi lisää. Eteläisellä alueella koulukuraattoreiden oppilasmäärät pysyvät suosituksen mukaisina, kun kaikki tehtävät on täytetty.

Erityisesti koulupsykologien rekrytoinnissa on ollut pitkittyneesti suuria vaikeuksia. Rekrytoinnissa houkutelavuutta on lisätty mm. rekrytointilisällä, tehtävänkuvan selkeyttämisellä ja tiivillä työnohjauksella. Houkuttelevuuden lisäämisestä huolimatta rekrytoinnit eivät ole tuottaneet tulosta, eikä psykologeja ei ole hakeutunut tehtäviin. Koulukuraattorien tehtäviin sen sijaan hakijoita on ollut ja vakanssit on saatu nopeasti täytettyä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt kuntayhtymälle erityisavustusta oppilashuoltopalvelujen kehittämiseen yhteensä 114.000 euroa vuosille 2021-2022. Erityisavustuksella Siun sotelle rekrytoidaan vuodeksi yksi koulupsykologi ja kaksi koulukuraattoria. Joensuu on hakenut tätä erityisavustusta erikseen.